

Crynodeb Gweithredol

Tua diwedd 2020, gwnaeth y Cyngor Archaeoleg Brydeinig (CBA) gais llwyddiannus am gyllid o Gronfa Adferiad Diwylliannol Cymru, i gynnal ymchwil i statws presennol y Clwb Archaeolegwyr Ifanc yng Nghymru ac i ddatblygu strategaeth ar gyfer cefnogi grwpiau sy'n bodoli ac ar gyfer datblygu rhai newydd. Y nod oedd edrych ar effaith yr epidemig Covid-19, yn ogystal â phroblemau a heriau a oedd eisoes yn bodoli, er mwyn deall sut y gallai'r CBA flaenoriaethu ei adnoddau.

Fis Ionawr 2021, dechreuodd Ymddiriedolaeth Archaeolegol Clwyd Powys ymchwil ar ran y CBA i edrych ar y themâu hyn a drafftio strategaeth a chanllawiau mewn ymateb i'r darganfyddiadau.

Cam cyntaf yr ymchwil hon oedd ymgynghori â'r 7 o grwpiau'r Clwb a oedd yn bodoli a darganfod sut roedd Covid-19 wedi effeithio arnyn nhw a pha broblemau neu bryderon oedd ganddyn nhw wrth symud ymlaen, a chael ciplun o'u haelodaeth, eu harweinyddiaeth a'u cohort gwirfoddolwyr presennol. Gwnaed hyn i ddechrau trwy arolwg SurveyMonkey ac estynnwyd hyn i gynnwys ymgynghoriadau dros y ffôn ac ar Zoom pan ddywedodd Arweinwyr y Clwb eu bod yn teimlo bod ganddyn nhw fwy o fanylion i'w cynnig a'u bod yn dymuno mynegi eu pryderon yn fanylach.

Yn ystod y cam cyntaf hwn, daeth newyddion a oedd yn peri poen meddwl i'r fei ar gyfer y Clwb yng Nghymru:

- Daeth un grŵp yn gwbl anweithredol heb unrhyw fwriad wedi'i gadarnhau i ailagor
- Ni wnaeth unrhyw gangen gynnal sesiynau yn y cawd yn 2020 ac nid oedd gan y mwyafrif unrhyw fwriad i wneud hynny yn 2021
- Roedd yna bryderon ymhlith pawb ynglŷn â chapasiti gwirfoddolwyr ac ynglŷn â recriwtio
- Roedd manau cyfarfod a sefydliadau lletyol yn gryn her, gyda mwyafrif y grwpiau naill ai'n ansicr a allen nhw ddychwelyd i'w lleoliadau blaenorol neu'n wynebu eu colli oherwydd eu bod wedi'u cau neu wedi'u hadleoli.

Ochr yn ochr â'r cam cyntaf hwn, ymgynghorwyd â sefydliadau eraill yng Nghymru sy'n gweithio gyda phobl ifanc mewn model tebyg i'r Clwb Archaeolegwyr Ifanc ynglŷn â'u hymateb i Covid-19 a'u statws a'u pryderon presennol ar gyfer y dyfodol, i weld a oedd yna unrhyw arfer gorau y gallai'r CBA ei adlewyrchu.

Yn sgil y cam cyntaf hwn, gwnaeth CPAT bedwar argymhelliad craidd i'r CBA:

- Creu grŵp Clwb Archaeolegwyr Ifanc ar-lein, Cymru eang
- Creu swydd benodol Swyddog Cyswllt Clwb Archaeolegwyr Ifanc Cymru
- Datblygu porth ar-lein ar gyfer Arweinwyr yn unig, a fydd yn cynnig cefnogaeth, adnoddau a fforwm
- Datblygu rhwydwaith o gefnogwyr a chysylltiadau i alluogi Arweinwyr i gael cronfa o arbenigwyr i fynd ar eu gofyn wrth ddylunio a chyflenwi sesiynau

Yn ystod yr ail gam, ymgynghorwyd ynglŷn â'r syniadau hyn ag Arweinwyr presennol y Clwb yng Nghymru trwy drafodaethau ar Zoom a sgysiau trwy e-bost. Roedd yna gefnogaeth gref a sylweddol i bob un o'r opsiynau hyn, gyda chydabyddiaeth y byddai gan bob un oblygiadau ariannol a gweithredol i'r CBA.

Ar ôl yr ymgynghori hwn, cynhaliwyd sesiwn beilot o'r Clwb Archaeolegwyr Ifanc ar-lein, Cymru eang, gan wahodd aelodau ac Arweinwyr grwpiau a oedd yn bodoli. Yn sgil y treial llwyddiannus hwn, datblygwyd sesiynau'r Clwb ar-lein, Cymru eang am 6 mis pellach y bu CPAT yn eu rhedeg, gyda'r disgwyl y bydd Arweinwyr newydd y Clwb yn cymryd yr awenau maes o law ac yn ei redeg fel grŵp Clwb parhaol.

Yn gyffredinol, daeth yr ymchwil i'r casgliad bod y Clwb Archaeolegwyr Ifanc yng Nghymru'n llawn Arweinwyr brwd ac ymroddedig ac aelodau brwdfrydig, ond eu bod yn ei chael yn anodd delio â phroblemau cynhenid ynglŷn â recriwtio gwirfoddolwyr, natur wledig a theneurwydd poblogaeth llawer o Gymru, capasiti yr Arweinwyr presennol ac effaith Covid-19 ar sefydliadau lletyol a niferoedd y gwirfoddolwyr. Nod argymhellion yr ymchwil hon yw cyflenwi strategaeth i fynd i'r afael â'r problemau hyn a gwneud y Clwb Archaeolegwyr Ifanc yng Nghymru yn sefydliad ffyniannus a chydnerth.